

Bábel árnyékában című műve tehát bizonyos tekintetben még a művészregény karakterjegyeit is felveti. Sokféle műfaji irányultsága ellenére sem tekinthető azonban megszerkesztetlen vagy egyvelegként megnyilatkozó alkotásnak. A szerző „töredékek”-ről tesz említést műve alcímében. Tehát a töredékek nagyszerű „megkomponálására” kell felhívunk a figyelmet, ha a *Bábel árnyékában* szövegvilágáról beszélünk.

BENCE Erika

TEMERINI JOBBÁGYSORSOK LETŰNT SZÁZADOK VIHARAIBAN

Ökrész Károly: *Míg Temerinbe' Magyar szántani fog...* Fejezetek egy község múltjából. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1999

Mostoha idők közepette került az olvasó elé Ökrész Károlynak, a szorgalmas temerini helytörténésznek alapos, és minden bizonnyal hosszan tartó „békebeli” kutatásairól tanúskodó helyismereti kötete. A közel háromszáz oldalas munka, amely a Forum Könyvkiadó gondozásában és a Magyar Köztársaság Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának támogatásával látott napvilágot, tizennégy fejezetben taglalja Temerin múltjának és népéletének fontosabb eseményeit, az 1332–37. évi pápai dézsmalajstromtól (a helység első említésétől) kezdve a Bach-korszak végéig.

E kötet a szerző szerint nem minősíthető monográfiának, csak „jó forrásnak” egy megírásra váró monográfiához, nyilván ezért is pontosítja a kötet alcíme, hogy a közölt írások voltaképpen „fejezetek egy község múltjából”. A szerző kötetének utószavában felfedi a munka létrejöttének körülményeit is. Nevezetesen azt, hogy megírásának egyik indítéka Mészáros Sándor (1969-ben kiadott) *Évszázadok viharában* című monográfiájának újabb adatokkal való bővítése, illetve átdolgozása volt, amelyet annak idején Mészárossal együtt terveztek elvégezni, ám végül is arra nem került sor. Időközben Ökrész Károly újabb adatok birtokába került, a helység történetének fehér foltjait szándékozta felszámolni újabb levéltári kutatásainak eredményeivel, s e nemes szándékában többen is segítségére voltak. Mindenekelőtt Hegedűs Antal, a kiváló levéltáros és történész, akivel együtt a szerző Bács-Bodrog megye levéltári állagának gazdag 18. századi anyagából válogatott. A kiválasztott okmányok 1778 és 1980 között a *Temerini Újságban* jelentek meg Hegedűs Antal kiváló fordításában, aki a későbbiek során (1988–1990) is fordított latinból temerini vonatkozású iratokat. Hegedűs nemcsak segítette Ökrész kutatásait, hanem buzdította is annak befejezésére. A szerzőnek a Magyar Országos Levéltárban Koroknai Ákos levéltáros volt segítségére, aki temerini vonatkozású okmányokat válogatott a MOL állagából. Segítőkéz munkatársakra talált azonban más intézményekben is: az Országos Széchényi Könyvtárban, a Magyar Nemzeti Múzeumban, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Tárképtárában, de ugyanakkor a Vajdasági Levéltárban, a Kalocsai Érseki Levéltárban, s nem utolsósorban a Temerini Helytörténeti Múzeumban. Sok becses forrásból, mondhatnánk sok mozaikkockából állt össze a kép, készült el a kötet, amely jobbára a temerini jobbágyság történetét dokumentálja, méghozzá gazdagon és olvasmányosan. Ökrész kötetébe ügyesen beleszótta dr. Timár Kálmán 1942–43-ban írt cikksorozatát is a szabadságharc temerini vonatko-

zásairól, meg annak két írását (*A városi elöljáróság 1805-ben; Katonasors olasz földön 100 év előtt*).

Ókrész saját bevallása szerint szükségesnek tartotta a Temerin középkori történetére vonatkozó, igen gyér adatok összefoglalását, méghozzá az újabb kutatások tükrében. Ugyancsak azon fáradozott, hogy hiteles levéltári dokumentumokkal térképezze fel a 18. század második felének temerini történéseit, Temerin népéletét, társadalmi-gazdasági viszonyait, jobbágyságának sorsát, mindennapjait.

Részletesen szól Bács megye 1522. évi dézsmalajstromáról, egy 1525. évi temerini jobbágnévsorról, de ugyancsak behatóan elemzi Temerin ábrázolását több régi térképen, felvetve a kérdést, hogy a 18. században Almás és Temerin egyazon helység volt-e vagy sem, tekintettel arra, hogy egy 1718. évi adókönyv Almást másként Temerinként említi (Almás seu Temerin). A könyvben gazdag anyagot találunk a temerini jobbágyok 18. századi adóterheiből és tartozásaiból eredő gondokról, azok panaszairól Gaja Grujity bíró ellen, akit végül is nem sikerült leváltaniuk. E dokumentumok között igen érdekesek is akadnak. Nevezetesen, egy 1776-ból származó irat például arról szól, hogyan került a község pénze Sarok Erzsébet kocsmárosnéhoz!

Ókrész a továbbiakban részletesen taglalja az 1773. évi urbáriális szerződést, amely az úrbéri robotoknak és szolgáltatásoknak szabott jogi keretet. Szabályozta az uradalmi regalék jogait, a házadót, az ígás-, a kézi- és a gyalogrobotot, a hosszú fuvarokat, a kirendet és a tizedet stb. Nem véletlen, hogy éppen ennek végrehajtásából adódott a legtöbb probléma, noha a 18. század végén, a 19. század elején az úgynevezett maradványföldekkel és a puszták bérletével is volt éppen elég bonyodalom.

A szerző kötetében régi térképek alapján pontosítja a település határát 1783-ban, s részletesen szól a bácskai sáncrendszeréről is. Amellett külön fejezetet szentel a Szécsen családnak, amelynek Temerin a 18. század utolsó éveiben került birtokába. Felvázolja a Szécsen család nemzedékrendjét és a család sorsának további alakulását. Szól továbbá a Szécsen testvérekről, és azoknak Széchenyi Istvánnal való kapcsolatáról. Ókrész kitér annak részletezésére is, miként került sor a 18. század végén a szerb jobbágyokna a sajkás-kerületbe való átköltözésére, ugyanakkor pedig a magyar népesség betelepítésére. Nagyobb teret szentel az 1828. évi adóösszeírás gazdag anyagának, amely nemcsak a múlt század eleji temerini társadalmi-gazdasági viszonyokat szemlélteti, hanem igen gazdag népesedési és családtörténeti anyagot is tartalmaz. A kötet kitér még az 1848/49-es szabadságharc temerini vonatkozásainak ismertetésére, meg a temerini menekültek áldatlan sorsára is.

Gondos utánajárás és körültekintő kutatás után tisztázza a szerző Temerin 18. és 19. századbeli pecsétjeinek helytörténeti vonatkozásait is.

A könyv egyik erényét, mondhatnánk érdekességét a jól összeválogatott peres ügyek, beadványok, panaszlevelek ismertetése képezi. Jóska haramia megfogatása és megszökése, egy ökörlopás históriája, Nagy Gábor megveretésének története, a temerini uradalom gabonaházának megrabolatása, vagy Zsivolits Gábor esedező levele érdekes és hiteles betekintést nyújt az egykori temerini jobbágyok életébe.

Ókrész Károly könyvét, amelyet Németh Mátyas gondosan összeválogatott felvételei és reprodukciói illusztrálnak, afféle temerini helytörténeti olvasókönyvként vehetik kézbe az olvasók, gazdag családtörténeti adatai folytán pedig mindenekelőtt az egykori temerini jobbágyok leszármazottai forgathatják érdeklődéssel.